

Tomáš Halík,

De namiddag van het christendom. Op weg naar een nieuw tijdperk (Utrecht 2023)

1. 'We leven niet in een tijdperk van verandering, maar beleven de verandering van een tijdperk', zegt paus Franciscus –11.
2. Het christelijk geloof wordt niet langer geconfronteerd met militant atheïsme of met harde vervolging ... maar met een veel groter gevaar: onverschilligheid. – 15.
3. Wat ons meer interesseert [dan de vraag of iemand wel of niet in God gelooft], is welke rol God in zijn leven speelt, hoe hij gelooft ... - 19
4. Ik geloof, maar misschien niet in de God die u bedoelt. – 21.
5. In de geloofsdaad – vooral in het leven van een concrete persoon – kun je alleen in theorie transcendentie en immanentie onderscheiden, tussen God als degene die 'geheel anders' is en alles overstijgt, en de God die dieper in ons zit dan ons eigen ik, het 'zelf van ons zelf'. – 24.
6. Als we God als persoon opvatten, betekent dit niet dat je dan primitieve antropomorfe voorstellingen van God aanvaardt en met een oppervlakkige vertrouwelijkheid met Hem omgaat ... - 26.
7. Spiritualiteit is 'de levensstijl van het geloof' ... Het is het sap van de boom van het geloof... - 27.
8. God zelf blijft een ondoorgrondelijk mysterie en ook zijn handelen in de diepten van het menselijk hart (in het onbewuste) blijft iets verborgens. – 29.
9. Geloof, hoop en liefde gaan immers hun eigen gang en zijn ook buiten de grenzen van de kerken te vinden ... - 36.
10. De Kerk is een sacrament, ... een symbool en werkzaam teken van de eenheid van de gehele mensheid in Christus. – 36.
11. Wanneer wij voor iconen mediteren, kijken we via onze schepping naar God en kunnen we tegelijk ervaren dat God naar ons kijkt. – 43
12. God komt niet slechts als antwoord tot ons, maar ook al als vraag. – 44.
13. Ik ben ervan overtuigd dat wij vandaag op de drempel van de namiddag van het christendom staan. – 52.
14. Het ontging hun [Kerkleiders] lange tijd at de secularisatie geen neergang, maar een transformatie van de religie betekende. – 54
15. Ik onderscheid twee verschillende opvattingen over religie. Ten eerste de religie als *religio*, als een samenbindende kracht in de samenleving en in de staat, een gemeenschappelijk 'taal'. Ten tweede spreek ik over de religie die na de Verlichting is ontstaan: religie als een van de vele sectoren van de samenleving, als een 'wereldbeschouwing' – 59-60
16. Het laatmoderne christendom verkeert in een situatie van een soort culturele dakloosheid, wat een van de oorzaken is van zijn huidige crisis. – 61.
17. In de moderne tijd speelt de christelijke godsdienst niet langer de rol van *religio*. – 69.
18. In de moderne tijd is religie slechts een van de taalspellen geworden. – 70
19. Op de drempel van de moderne tijd verzwakte het christendom onder meer doordat het uiteenviel in verschillende kerken ... 71
20. Het dominante element van de moderne cultuur is het seculiere humanisme, het 'ongewenste kind' van het christendom. – 72.
21. In het huidige postseculiere tijdperk worden twee vormen van religie aangeboden: religie als verdediging van de groepsidentiteit en religie als een spiritualiteit die los staat van Kerk en traditie. – 77
22. Het is noodzakelijk dat we het geloof naar een nieuwe ruimte overbrengen, zoals destijds, toen Paulus het christendom uit de begrenzing van het jodendom losmaakte. – 78.
23. Het geloof in de Kerk wordt niet op hetzelfde niveau geplaatst als het geloof in God, maar het staat ook niet los van ons geloof in God. – 92

24. Het existentiële atheïsme, dat voorkomt uit pijn en een protest is tegen de pijn, het kwaad en het lijden in de wereld, heb ik een mystieke deelname aan het kruis, aan Jezus' schreeuw in zijn Godverlatenheid genoemd. – 95.
25. God komt vaak als vreemdeling en confronteert de mens met de keuze of hij Hem gastvrij of vijandig tegemoet wil treden. – 97.
26. De identiteit van het christelijk geloof vloeit voort uit het steeds opnieuw binnentreden in het paasdrama van dood en opstanding. – 101.
27. Maakt religie werkelijk een comeback? Om ten minste twee redenen ben ik het daarmee niet eens. De eerste reden is dat de religie niet terugkomt, omdat ze nooit is weggeweest. ... De tweede reden is dat wat nu de geestelijke ruimte vult, beslist niet hetzelfde is als wat er in het verleden was. – 104v.
28. De inspanningen van de Kerk in de negentiende en de eerste helft van de twintigste eeuw om tegenover het protestantisme, liberalisme en socialisme een parallelle polis te creëren, droegen in belangrijke mate bij aan de secularisatie. – 107
29. De namiddag van het christendom zal waarschijnlijk op dezelfde manier komen als Jezus op de Paasmorgen: we zullen Hem herkennen aan de wonden in zijn handen, zijn zij en zijn voeten. Maar de wonden zullen van gedaante veranderd zijn. – 117.
30. De secularisatie heeft de religie niet uitgebannen, maar getransformeerd. ... De kerken zijn hun monopolie op religie kwijtgeraakt. In een postmoderne samenleving stellen mensen een eigen religieus pakket samen. – 119v.
31. Ik ben ervan overtuigd dat de liberale democratie een tot nu toe onovertroffen staatsvorm is en dat ze voor christenen een veel geschiktere omgeving is dan welke 'katholieke staat' dan ook. – 122.
32. Drie type van religiositeit: extrinsieke (religie als middel om een ander doel te bereiken) en intrinsieke (geloof heeft op zichzelf betekenis) religiositeit en geloof als queeste (geloof als een voortdurende zoektocht). - 124.
33. Er is een groeiend aantal mensen dat op de vraag welke religie zij aanhangen, antwoordt met 'geen'. Sociologen hebben op deze groep het etiket 'nones' geplakt. – 126.
34. Een deel van de nones bestaat uit mensen die de kerk de rug hebben toegekeerd. ... Ik ben ervan overtuigd dat de toekomst van het christendom vooral zal afhangen van de mate waarin christenen een relatie weten aan te gaan met de geestelijke zoekers onder de *nones*. - 127vv.
35. Drie keer Verlichting: emancipatie van de rede, emancipatie van de emotie, bevrijding van de natuur. – 150.
36. De kern van het christendom is de relatie van Jezus met de Vader. – 156.
37. De Kerk en haar geloof is christelijk in zoverre ze de paasgestalte kent: sterven en weer opstaan uit de dood. Er zijn allerlei vormen van geloof die op een gegeven moment moeten sterven ... - 163.
38. *Si comprehendis, non est Deus*. - Als je het kunt begrijpen, is het niet God, aldus Augustinus. – 171.
39. Daarom is voor het geloof, dat voortdurend blijft zoeken naar God, het gebed zo belangrijk. Niet om daarmee Gods wil te beïnvloeden, maar wel als middel om een innerlijke stilte te creëren waarin men de aanwezigheid van de verborgen God probeert waar te nemen en zo probeert zijn wil te verstaan. – 176.
40. De implicatie hiervan [...] is dat deze concrete Rooms-Katholieke Kerk niet 'de hele ruimte' van de Kerk van Christus vult en dat er dus ook voor andere christelijke kerken een legitieme plaats overblijft. – 180.
41. De belangrijkste uitdaging voor het kerkelijke christendom van vandaag is de wending van religie naar spiritualiteit. – 185.
42. 'Ik zeg dat het onvoldoende is om alleen uit een vrije beslissing van de wil te geloven. Je moet ook door het genot worden aangetrokken', aldus Augustinus. – 195.

43. De verschillen en overeenkomsten tussen geloof en ongeloof liggen elders en veel dieper dan op het niveau van religieuze opvattingen. – 203.
44. Luisterend naar de werkelijkheid van het leven, ervaar ik het leven als een oproep waarop ik antwoord in het gebed. – 205.
45. Door onze honger naar de eeuwigheid te willen stillen met het voedsel van onze huidige tafel, zorgen we ervoor dat we in een cyclus van stress en frustraties belanden. – 214.
46. Hij zet zijn kaarten op het atheïsme, ik de mijne op het geloof. We zijn het erover eens dat 'we het niet weten'. Toch is mijn 'we-weten-het-niet' totaal anders dan zijn 'we-weten-het-niet'. – 215.
47. Ik 'weet' werkelijk niet in welke ruimte en tijd het koninkrijk bestaat waarover Jezus spreekt. Ik *vertrouw* alleen op zijn woord en bid om de komst ervan. – 216.
48. Vier ecclesiologische concepten: kerk als volk van God, kerk als school van het leven en de wijsheid, kerk als veldhospitaal, kerk als spiritueel centrum. – 220-232.
49. Hoe zal de toekomst van het christendom eruitzien? – 244.
50. De pluraliteit en de diversiteit van de religies zijn door God in zijn wijsheid gewild, aldus paus Franciscus en grootimam Ahmed Al-Tayeb. – 246
51. Ik heb dit boek ***De namiddag van het christendom genoemd***. ... In het bijbelse concept van tijd begint een nieuwe dag met de avond. Laten we niet het moment missen waarop de eerste ster aan de avondhemel verschijnt. – 252.